Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

verslag

Betreft	Themabijeenkomst Veiligheid in het Vrijwilligerswerk
Vergaderdatum en -tijd	18 april 2017 13:30
Vergaderplaats	Utrecht
Aanwezig	Ministerie van VWS, Ministerie van V&J, VNG NOV, Movisie, Porticus Nederland, Gemeente Den Haag, Gemeente Duiven, Gemeente Barneveld, Gemeente Noordwijk, Gemeente Oldebroek, Gemeente Eindhoven, Gemeente Breda en Breda Actief

Introductie
Voor zowel het ministerie van V&J als het ministerie van VWS is veiligheid in het vrijwilligerswerk een belangrijk thema. In de Tweede Kamer is hier 23 januari jl. ook uitgebreid over gesproken tijdens het Notaoverleg n.a.v. de CDA-initiatiefnota 'vrijwilligers zijn kampioenen.' Het kabinet is hierbij opgeroepen om te onderzoeken hoe alle vrijwilligers die werken in een afhankelijkheidsrelatie een gratis verklaring omtrent het gedrag (hierna: VOG) kunnen aanvragen. In deze themabijeenkomst is met gemeenten en inhoudelijk experts gesproken over veiligheidsbeleid voor vrijwilligers, de rol van betrokkenen bij de (gratis) VOG en eventuele alternatieven.

Presentatie Gratis VOG door Ministerie van VenJ + Gemeente Breda
Het ministerie van Veiligheid en Justitie licht in een presentatie de doelstelling, het gebruik van de VOG en de regeling Gratis VOG toe. De VOG is zowel ingesteld om de samenleving te beschermen, als om de re-integratie van daders te bevorderen. De regeling gratis VOG heeft als doel seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen en is bedoeld voor vrijwilligers die met kinderen en/of verstandelijk beperkten werken. Eén van de voorwaarden is, dat de vrijwilligersorganisatie veiligheidsbeleid voert. Inmiddels zijn ruim 4600 organisaties toegelaten tot de regeling en zijn ongeveer 170.000 aanvragen van vrijwilligers behandeld.

Sinds 2004 is een grote stijging in het totaal aantal VOG-aanvragen zichtbaar (voor alle branches en beroepen en niet alleen vrijwilligers), in 2016 waren er bijna 1.000.000 aanvragen. Het aantal afwijzingen is laag. In 2015 zo'n 3.000. Er wordt wel uitgegaan van een afschrikkende werking; mensen die verwachten geen VOG te krijgen, vragen deze vermoedelijk ook niet aan.

De beoordeling van een VOG-aanvraag is altijd afhankelijk van het doel waar de VOG voor wordt gevraagd. Justis bekijkt of de feiten uit het verleden van de aanvrager, indien herhaald, een risico zouden vormen in de context van de functie waarvoor de VOG wordt gevraagd. Verder weegt mee hoelang geleden het feit gepleegd is en hoe de belanghebbende zich sindsdien heeft opgesteld.

De gemeente Breda laat samen met Breda Actief zien op welke manier zij de VOG als middel gebruiken om het gesprek aan te gaan over sociaal veiligheidsbeleid met verenigingen in Breda. Breda Actief zet in op het creëren van een 'aanspreekcultuur'.

VOG en een sociaal veiligheidsbeleid
Deelnemers zijn het eens over het uitgangspunt dat de VOG een hulpmiddel is ten behoeve van het gesprek over een veiligheidsbeleid binnen vrijwilligers-organisaties. De VOG is geen doel op zich en biedt zonder breder sociaal veiligheidsbeleid geen sluitende aanpak.

Het gesprek aangaan over sociale veiligheid is lastig. Er wordt een taboe ervaren bij veel vrijwilligersorganisaties. Gemeenten zouden actiever kunnen communiceren dat van vrijwilligersorganisaties wordt verwacht dat zij een sociaal veiligheidsbeleid voeren. Daarnaast is het belangrijk dat er, wanneer het over veiligheidsbeleid gaat, een stuk angst wordt weggenomen. Het is belangrijk hierbij aandacht te besteden aan hoe je sociale veiligheid en grensoverschrijdend gedrag binnen een organisatie aankaart. Veel bestuurders van vrijwilligersorganisaties vinden dit lastig.Daarnaast ervaren veel vrijwilligersorganisaties geen ruimte in tijd en capaciteit om een veiligheidsbeleid vorm te geven.

Er wordt gesproken over verschillende manieren waarop het gesprek over veiligheid bevorderd kan worden. De aanwezige gemeenten geven aan dat een onafhankelijke vrijwilligerscentrale of welzijnsorganisatie (zoals Breda Actief) beter in staat is om het gesprek aan te gaan met lokale vrijwilligersorganisaties. Het is voor startende, kleine initiatieven lastig om beleid te ontwikkelen. Wat hier succesvol blijkt is het actief aanreiken van handvatten en het faciliteren van deze beleidsontwikkeling door de betrokken gemeente, welzijnsorganisatie, fonds of kennisinstituut.

Er vindt een discussie plaats over de mogelijkheid om de VOG-aanvraag als eis te stellen bij het verlenen van subsidies aan initiatieven. Porticus Nederland verstrekt tegenwoordig alleen nog financiële steun als een organisatie die met kwetsbare mensen werkt beleid tegen ongewenst gedrag heeft ingevoerd. De aanwezige gemeenten geven aan vrijwilligersorganisaties te willen stimuleren tot gebruik van de VOG, maar dit te niet willen afdwingen. Het gaat om het gesprek over veiligheid en bewustwording (zie Breda). De notie wordt gemaakt dat dit een maatschappelijk probleem betreft; ouders en leden van een club zijn zelf ook verantwoordelijk om het onderwerp bij hun vereniging te agenderen. Ook NOC*NSF adviseert verenigingen om op hun website aan te geven hoe zij inzetten op veiligheid. Kortom het gaat hier om het samenspel van een aantal partners NOC*NSF, NOV, gemeenten, rijksoverheid en ouders en verzorgers. Dit moet een beweging in gang zetten waarin het net zo normaal is voor organisaties om bijvoorbeeld een financiële controle te laten doen als een veiligheidsbeleid te hebben.

Uitbreiding van de regeling Gratis VOG
Op de vraag welke uitbreiding van de gratis VOG eventueel gewenst is verschillen gemeenten van mening. Zo schaart Barneveld ouderen ook onder de kwetsbare doelgroep en stelt het, aanvullend op de huidige regeling Gratis VOG, gratis VOG's beschikbaar voor vrijwilligers die werken met deze doelgroep. Zodra een

vrijwilliger ‘achter de voordeur komt’ bij kwetsbare mensen verwacht de gemeente Barneveld dat deze persoon een VOG heeft. Andere groepen die (mogelijk) als kwetsbaar kunnen worden aangemerkt bevinden zich in de schuldhulpverlening of het GGZ-domein. Er zijn diverse voorbeelden bekend van gemeenten die zelf, aanvullend op de huidige regeling Gratis VOG, gratis VOG’s beschikbaar stellen voor diverse vrijwilligers (die nu buiten de regeling vallen).

Andere gemeenten pleiten voor een bredere verruiming. Als een overheid meer van haar burgers verwacht, mag dit ook gestimuleerd worden. Verruiming van de regeling moet wel samengaan met een campagne om verenigingen bewust te maken van een breder sociaal veiligheidsbeleid. De aanwezige gemeenten stellen deze voorwaarde (nog) niet, terwijl het ministerie van V&J dit in de landelijke regeling Gratis VOG juist wel doet.

De gratis VOG is nu gericht op het voorkomen van het seksueel grensoverschrijdend gedrag. Als we de doelgroep verruimen wordt daarmee mogelijk ook het doel van de VOG verruimd. Zoals het voorkomen van financieel misbruik, of voorkomen van ouderenmishandeling.

Enkele aanwezige gemeenten wijzen op het feit dat de huidige regeling Gratis VOG gericht is op verenigingen en organisaties en niet op individuele, ‘ongebonden’ vrijwilligers. Dit zien zij als een beperking van de regeling. Ook individuele, ‘ongebonden’ vrijwilligers vervullen een belangrijke maatschappelijke functie.

Er volgt een discussie over een maatschappelijke kosten-baten-analyse en het maken van een risicoanalyse. Gaat het sec om het risico dat er iets misgaat, of om de impact op de persoon of vereniging wanneer er daadwerkelijk een voorval is? Dit roept opnieuw een bredere vraag op; in wat voor samenleving willen we leven? Hoe ver gaan we in de risicobeperking?

Unaniem zijn de deelnemers over het punt dat het uitbreiden van de regeling gratis VOG op zichzelf niet effectief is, dit moet altijd vergezeld gaan met een gesprek over preventie, organisatiecultuur en breder veiligheidsbeleid in de vereniging.

Resumerend worden de volgende doelgroepen (naast de huidige groepen die onder de regeling vallen) als kwetsbaar aangemerkt: ouderen, één op één contact achter de voordeur, cliënten in de schuldhulpverlening en de GGZ.

Bij welke vrijwilligersfuncties zou een VOG verplicht moeten zijn?
In een Kamerdebat is de suggestie gedaan een lijst in te voeren, met vrijwilligersfuncties waarbij verwacht wordt dat verenigingen een VOG verplicht stellen.

De NOV geeft aan dat dit geen begaanbare weg is. Binnen het vrijwilligerswerk bestaan slechts deels functieprofielen, en de praktijk laat de uitvoering zien van een open ruimte waar de hulpvrager en de vrijwilliger op basis van relationele criteria de hulp invulling geven. Het is heel diffuus. Dit wordt ondersteund door de overige aanwezigen, dit zou te procedureel zijn voor dit veld.

Bewustwording vergroten
Over het verplichten van veiligheidsbeleid bestaat geen consensus. Gemeenten geven aan dat binnen de huidige Wmo vrijwilligersbeleid volledig aan gemeenten wordt overgelaten, er zijn geen bepalingen binnen de wet. Enkele aanwezigen pleiten ervoor een wettelijk ‘haakje’ in de Wmo op te nemen, zoals ook het geval was bij de Wmo 2007. Door een haakje in de wet te maken, waarin gemeenten verplicht worden beleid te maken ter bevordering van veiligheid binnen het vrijwilligerswerk, worden gemeenten gestimuleerd het gesprek aan te gaan met

de lokale organisaties en hen te faciliteren door bijvoorbeeld deskundigheidsbevordering en ondersteuning beschikbaar te stellen. Wettelijke verplichting kan hier bijdragen aan een succesvolle agendering van sociaal veiligheidsbeleid binnen vrijwilligersorganisaties.

Alternatieven voor de VOG
Deelnemers ervaren de volgende knelpunten m.b.t. de VOG:

- De regeling Gratis VOG is met name gericht op stichtingen en verenigingen. Biedt geen ruimte voor individuele vrijwilligers die niet zijn aangesloten bij een bepaalde organisatie.
- De financiële drempel is hoog, de kosten van een VOG zijn erg hoog in verhouding tot bijvoorbeeld de kosten van een uittreksel van de Kamer van Koophandel.
- Wanneer meerdere organisaties de vrijwilliger om een VOG vragen dienen hiervoor aparte aanvragen te worden gedaan. Kan dit worden teruggebracht naar één VOG voor meerdere organisaties?
- Binnen verschillende sectoren worden andere uitgangspunten m.b.t. de houdbaarheid van een VOG gehanteerd.

De VOG zegt alleen iets over een relevant strafrechtelijk vergrijp in het verleden, dit biedt geen inzicht in de toekomst.

Binnenkort wordt vanuit de VNG en het ministerie van EZ geëxperimenteerd met blokchain-methodologie om informatie in een keten te delen. Een ander alternatief is het verzamelen en delen van risicosignalen tussen betrokken organisaties, zoals bijvoorbeeld gebeurt tussen betrokken instanties bij risicojongeren. Een meer laagdrempelig alternatief is het werken met referenties. Tot slot is er de tuchtrechtregeling met registratielijst die wordt gebruikt bij het Instituut Sport rechtspraak (ISR), dat momenteel wordt uitgebreid met de vrijwilligerssector. Bij alternatieven voor de VOG moet rekening gehouden worden met privacygevoeligheid en -wetgeving.

Een aanvulling is ook een registratielijst van vrijwilligers die bij de een organisatie zijn weggestuurd vanwege grensoverschrijdend gedrag. Hier wordt al mee gewerkt door NOV en NOC*NSF maar heeft nu nog niet de gewenste omvang die nodig is om een rol van betekenis te spelen.

Afsluiting
Een onderzoeksbureau verkent voor de zomer diverse alternatieven. Deelnemers hebben toestemming gegeven hun contactgegevens met dit bureau te delen, zodat zij benaderd kunnen worden voor informatie.

N.B. Het bureau dat het onderzoek gaat uitvoeren is inmiddels bekend. Dit is Kwink Groep.